

სოციოკულტურული გარემოს ასპექტები საქართველოში

მანანა ბერუაშვილი,
სტუ-ს ასისტენტ პროფესორი
მარინა ბალათურია
სტუ-ს ასისტენტ პროფესორი

რეზიუმე

სოციოკულტურული გარემოს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს - უთანასწორობა, სიღარიბე, დასაქმება, უმუშევრობა და ა.შ. დღეს, დამოუკიდებელი სახელმწიფოს არსებობის პირობებში, საქართველოს წინაშე დგას ახალ ვითარებასთან შეგუებისა და სწორი ორიენტაციის საკითხი, რომელიც გლობალურ სამყაროსა და გლობალურ ეკონომიკაში ჩართვის აუცილებლობას მოითხოვს.

ABSTRACT

Inequality, poverty, employment, unemployment, and etc. is one of the most important aspects in Socio-cultural environment.

Today, under the existence of an independent state Georgia stands the issue of correcting the new situation and correct orientation, Which requires to need to involve the global world and the global economy.

* * * *

კულტურათა ტიპოლოგიურ მახასიათებელს წარმოადგენს მისი კომუნიკაციურობის ხარისხი. იგი განსაზღვრავს ცივილიზაციის დინამიკურობას ან ადინამიკურობას. ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს მახასიათებელი სხვადასხვა დროსა და რეგიონში სხვადასხვაგვარად მოქმედებს. ერთი და იგივე კულტურა შეიძლება სხვადასხვა პერიოდში კომუნიკაციისთვის მზაობას (ლიაობას) ან დახშულობას ამჟღავნებდეს. ეს რიგ ფაქტორებზეა დამოკიდებული. ასევე, კულტურა ერთსა და იმავე პერიოდში შეიძლება შერჩევითად კომუნიკაციური იყოს, ანუ ღია - რომელიც კულტურასთან ურთიერთობისათვის და დახშული -- სხვებისათვის.

ცნობილია მეცნიერთა აზრი, ქართველთა ინდივიდუალისტობის შესახებ, მაგრამ, საქართველო წარმოადგენს კლასიკურ მცირეჯგუფოვან „კოლექტივისტურ კულტურას“, სადაც ძირითად სოციალურ ერთეულს შეადგენს ნათესაობა, სამეგობრო, ნაცნობთა წრე და ყოველდღიურ ცხოვრებას განსაზღვრავს სწორედ ამ ჯგუფებში არსებული ნორმები. საზოგადოების წევრთა ასეთი ნორმები საუკუნეთა მანძილზე ყალიბდებოდა.

დღეს, დამოუკიდებელი სახელმწიფოს არსებობის პირობებში, საქართველოს წინაშე დგას ახალ ვითარებასთან შეგუებისა და სწორი ორიენტაციის საკითხი, რომელიც გლობალურ სამყაროსა და გლობალურ ეკონომიკაში ჩართვის აუცილებლობას მოითხოვს.

გლობალიზაციის სოციოკულტურული გარემოს სოციალურ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს - უთანასწორობა, პოლარიზაცია, სიღარიბე, სიღატაკე, დასაქმება, უმუშევრობა და ა.შ. განვიხილოთ პოსტკომუნისტურ საქართველოში არსებული ზოგიერთი მათგანი.

სიღარიბის პარამეტრებისა და დაქმების მაკროეკონომიკური ასპექტების შეფასებისას აუცილებელია, უპირატესად, ქვეყნის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, შრომის ბაზრის ფორმირების პროცესის, სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა-მიწოდების დაბალანსების ხარისხის, შრომის ფასისა და შრომაზე ფასწარმოქმნის მექანიზმის და ა.შ. შესწავლა, რაც პოსტკომუნისტურ საქართველოში დღეს დასაქმების აქტუალურ პრობლემად მოიაზრება.

შრომის ბაზართან მიმართებაში ცალსახად შეიძლება ითქვას, რომ თანამედროვე საქართველოს ჯერ კიდევ არ გააჩნია შესაბამისი ინფრასტრუქტურა, შრომის ბაზრის ფორმირება გლობალური ეკონომიკური კრიზისის ფონის პირობებში და ამ უკანასკნელის აქტიური ზემოქმედების ქვეშ, დაძაბული სოციალური ფონის პირობებში მიმდინარეობს.

უნდა ითქვას, რომ შრომის ბაზრისათვის დამახასიათებელ თავისებურებას სამუშაო ძალაზე მოთხოვნისა და მიწოდების დისბალანსი წარმოადგენს. ეკონომიკური კრიზისის საწყის ეტაპზე (1992-1994) საქართველოში მასიურად გაჩერდა ძველი საწარმოები და ვერ მოხერხდა მათი მოდერნიზაცია. შედეგად დასაქმებულთა დიდი ნაწილი უმუშევარი დარჩა - შეიქმნა ჭარბი მიწოდების სიტუაცია, დაიძაბა ფსიქოლოგიური ფონი, დაიწყო საშტატო ერთეულების დაყოფა ნახევარშტატებად, სამუშაო ადგილების რაოდენობა გაიზარდა ხელოვნურად, ლეგალურ უმუშევრობასთან ერთად გაჩნდა ფარული უმუშევრობა. უმუშევრად დარჩენილთა შორის აღმოჩნდნენ: ინჟინრები, ფიზიკოსები ექიმები და სხვა პროფესიის მაღალკვალიფიციური სპეციალისტები, რომელთაც გაუჭირდათ იმ რეალობასთან შეგუება, რომ უნდა ემუშავათ ისეთ თანამდებობებზე, რომელთა დაკავებასაც უმაღლესი განათლება არ სჭირდებოდა.

უმიძიმესი სოციალური ფონის გამომწვევ მიზეზთა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ჭარბი მიწოდება, რომლის გადასალახავად და ეკონომიკური კრიზისის დასაძლევად დაიწყო აქტიური სამთავრობო ქმედებები. ქვეყანაში საერთაშორისო სავალუტო ფონდისა და მსოფლიო ბანკის დახ-

მარებით დაიწყო ეკონომიკის სტაბილიზაციის ხელშეწყობა ღონისძიებათა გატარება. 1994 წლის პირველი მონვევის პარლამენტის მიერ მიღებულ იქნა უმნიშვნელოვანესი კანონთა პაკეტი, განხორციელდა ფულად-საკრედიტო სისტემის რეფორმა და გააქტიურდა საგარეო ეკონომიკური კავშირები. ამის შემდეგ გაჩნდა მოთხოვნა ტერიტორიულ მობილურობაზე, რაც ეკონომიკის რეფორმირების კვლადაკვალ კიდე უფრო გაიზარდა.

2003-2007 წლებში შეიქმნა ახალი სამუშაო ადგილები, რისი დასტურიც იყო გამოცხადებული ვაკანსიები, რაც თავის მხრივ მოთხოვნის მიწოდებაზე და მოთხოვნა-მიწოდების დისბალანსზე მეტყველებს. სამუშაო ძალაზე მოთხოვნის გაზრდის მნიშვნელოვან მიმართულებად აღიარებულია მენარმეობის განვითარება, მცირე საწარმოთა შექმნა და მათი ფუნქციონირების წახალისება, ანაზღაურებადი საზოგადოებრივი სამუშაოების ორგანიზება და შეზღუდული შესაძლებლობების ადამიანთა დასაქმება.

მიწოდების ფორმირებისას მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სამუშაო ძალის მოთხოვნის შესაბამისი პროფესიულ-კვალიფიციური დონე. სწორედ ეს პრობლემა დადგა ძალზე მტკივნეულად საქართველოს წინაშე ეკონომიკური კრიზისის დაწყებისთანავე, როცა მოქმედი საწარმოების უმეტესობა გაჩერდა და გაქრა მოთხოვნა ამა თუ იმ პროფესიებზე. საჭირო გახდა არსებული კადრების – პედაგოგების, პოლიციელებისა და სხვა სპეციალისტების – სერიოზული პროფესიული გადამზადება, პარალელურად გაჩნდა ახალი პროფესიებიც.

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ მიწოდების ფორმირებაში დიდ როლს ასრულებს თვითდასაქმება, რომელიც საქართველოში სულ ახლახანს, 15-17 წლის წინათ გაჩნდა. თვითდასაქმების ხელშეწყობა ღონისძიებათა შორის აღსანიშნავია შეღავათიანი კრედიტები და საგადასახადო შეღავათები. აქედან გამომდინარე, საქართველოში თვითდასაქმებულთა რიცხვი დღითიდღე მატულობს და ბევრად სჭარბობს დაქირავებით მომუშავეთა რაოდენობას.

თანამედროვე საქართველოს სამუშაო ძალის მიწოდების ფორმირებაში უმნიშვნელოვანეს მიმართულებას წარმოადგენს, ქვეყნის შიგნით და საერთაშორისო მასშტაბით მიგრაციული პროცესების რეგულირება. ეკონომიკური კრიზისის საწყის და შემდგომ ეტაპზე უამრავი საქართველოს მოქალაქე გაემგზავრა უცხოეთში (ლეგალურად და არალეგალურადაც) სამუშაოდ. გარე მიგრაციის რაოდენობის დიდი მაჩვენებელი სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა-მიწოდების დისბალანსის კიდეც ერთი მაჩვენებელია.

რაც შეეხება შრომის ფასს და შრომაზე ფასწარმოქმნის მექანიზმს საქართველოში, ისინი ძალიან შორს არიან სრულფასოვნებისაგან – ხელფასი ვერ ასრულებს მის ვერც კვლავწარმოებით, ვერც სოციალურ და ვერც მასტიმულირებელ ფუნქციას.

მოქმედი ხელფასები დისკრიმინაციულ გარემოს ქმნიან შრომის ბაზარზე. შრომის ბაზრის ფუნქციონირების ზოგადი კანონზომიერებები დარღვეულია ხელფასების მათი მინიმალური სიდიდის საარსებო მინიმუმზე გაცილებით ნაკლებობის გამო.

ეკონომიკურ კრიზისზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ ხელფასი ვერ ასრულებს ქვეყანაში სამუშაო ძალაზე მოთხოვნა-მიწოდების დამაბალანსებელ ფუნქციას და შრომის ბაზარზე იგი არსებული ძალების გარკვეული კომპრომისის შედეგს წარმოადგენს.

სიღარიბე წარმოადგენს ინდივიდის ან სოციალური ჯგუფის ეკონომიკურ მახასიათებელს, რომლის დროსაც მათ არ შეუძლიათ აუცილებელი მინიმუმით საკუთარი თავის უზრუნველყოფა. სიღარიბე წარმოადგენს ფარდობით ცნებას და დამოკიდებულია მოცემულ საზოგადოებაში ცხოვრების დონის საერთო სტანდარტზე. მსოფლიო პრაქტიკაში სიღარიბის განსაზღვრის სამი მთავარი კონცეფცია არსებობს:

- სიღარიბის აბსოლუტური კონცეფცია;
- სიღარიბის ფარდობითი კონცეფცია;
- სიღარიბის სუბიექტური კონცეფცია.

თანამედროვე მეცნიერთა აზრით, სიღარიბის აბსოლუტური კონცეფცია ეფუძნება ძირითადი მოთხოვნილებების მინიმალურ ჩამონათვალს (საარსებო მინიმუმი) და მათი დაკმაყოფილებისათვის საჭირო რესურსების მოცულობის დადგენას. სიღარიბის აბსოლუტური კონცეფცია XIX ს-ის ბოლოს და XX ს-ის დასაწყისში წარმოიშვა. მისი აბსოლუტური კონცეფციის შესასწავლად საჭიროა ორი ამოცანის გადაწყვეტა: 1. ისეთი მაჩვენებლის შემუშავება, რომელიც შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს სიღარიბის საზღვრად და 2. სიღარიბის ზღვართან შესადარებელი მაჩვენებლების სისტემის დადგენა.

აღნიშნული კონცეფციის მიხედვით, სიღარიბე განიხილება როგორც მდგომარეობა, რომლის დროსაც ეკონომიკური რესურსების ნაკლებობის გამო მოცემული საზოგადოების უმეტესი წევრებისათვის ჩვეული ცხოვრების წესის განხორციელება შეუძლებელს წარმოადგენს. სიღარიბის პარამეტრების ჩამონათვალი საქართველოში მოიცავს ისეთ მაჩვენებლებს, როგორიცაა: კვება, ტანსაცმელი, საცხოვრებელი პირობები, ჯანდაცვა, განათლება, შემოსავლები, ხარჯები და საარსებო მინიმუმი, საცხოვრებელი გარემოს ადგილმდებარეობა და მდგომარეობა, შრომის პირობები და ხასიათი და ა.შ.

ადრე საქართველოში არ არსებობდნენ ადამიანები, რომელთაც არ გააჩნდათ საცხოვრებელი სახლები, ხოლო დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ მდგომარეობა სერიოზულად გაუარესდა, რადგან საომარი მოქმედებებისა და სტიქიური მოვლენების შედეგად საქართველოს მოსახლეობის მნიშვნელოვანმა ნაწილმა თავი მოიყარა თბილისში. დაიწყო მათი განთავსება სასტუმროებში, საერთო საცხოვრებლებსა და სხვა დროებით თავისუფალ

შენობა-ნაგებობებში. გარდა ამისა, შეჩერდა ყოველგვარი მშენებლობები, რასაც დაემატა უშუქობა, უგაზობა, უტრანსპორტობა, უმუშევრობა, უფულობა და უკიდურესად გამწვავებული სოციალური და ფსიქოლოგიური ფონი. შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე, საქართველოს მოსახლეობისათვის, რომელთა ძირითადი ნაწილიც ღარიბი აღმოჩნდა, მატერიალური და ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა შეიძინა საცხოვრებელი სახლების მასიურმა პრივატიზებამ. რის შემდეგაც თანდათან მოგვარდა დანარჩენი პრობლემებიც.

დიდი ხნის წინ აღიარებულ იქნა კავშირი ადამიანის ჯანმრთელობასა და მის სოციალურ-ეკონომიკურ სტატუსს შორის. მდიდარ ქვეყნებთან შედარებით მცირე-შემოსავლიანი ქვეყნებისთვის დამახასიათებელია ჯანმრთელობის დაბალი მაჩვენებლები. მისი მიზეზები კომპლექსურია (ჯანდაცვის მართვისა და ორგანიზაციის დაბალი დონე, არასრულფასოვანი კვება, პოლიტიკური არასტაბილურობა, განათლების დაბალი დონე, ჯანმრთელობის სისტემების ხელმისაწვდომობა...).

მიზეზობრივი ურთიერთობა არის ორივე მიმართულებაში: სიღარიბე წარმოშობს ავადმყოფობას,

და ავადმყოფობა აღარბებს ხალხს. სხვადასხვა ქვეყნებში სიღარიბის აღმოფხვრის პროგრამების უმთავრეს შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს ჯანმრთელობის გაუმჯობესება. აქედან გამომდინარე, ჯანმრთელი მოსახლეობა ეკონომიკურად უფრო პროდუქტიულია ვიდრე არაჯანმრთელი.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. შენგელია თ. მულტიკულტურიზმი, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენა და ბიზნესის განმსაზღვრელი დეტერმინანტი, თბ., გამომცემლობა „უნივერსალი“ 2015
2. „საერთაშორისო ბიზნესის სოციოკულტურული გარემო“, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა კრებული, თსუ, გრ. რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, კავკასიის შვეიცარიული აკადემიური ქსელი, თბ., 2011
3. ნათელაური ი., „გლობალიზაციის სოციოკულტურული გარემოს ასპექტები საქართველოში“, „საერთაშორისო ბიზნესის სოციოკულტურული გარემო“ – საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა კრებული, თბ., 2011